

Rapport

efter kvalitetsgranskning av undervisning på
yrkesprogram vid Pihlskolan i Hällefors kommun

Innehåll

Inledning

Fakta om skolan

Bakgrund och syfte

Frågeställningar

Resultat

Metod och genomförande

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisning på yrkesprogram under hösten 2013 och våren 2014. Granskningen vid Pihlskolan i Hällefors kommun ingår i detta projekt. På skolan granskades undervisningen i årskurs 2 på industritekniska programmet.

Pihlskolan besöktes den 19–21 november 2013. Ansvariga inspektörer har varit utredare Ronny Högberg och undervisningsråd Leif Magnusson. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande. Granskningen har ett uttalat elevperspektiv vilket innebär att inspektörerna under tre dagar har följt en klass i årskurs 2.

Kvalitetsgranskningen av undervisning på yrkesprogram genomförs i ytterligare 63 gymnasieskolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som har ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Den enskilda rapporten kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Fakta om Pihlskolan

Pihlskolan i Hällefors kommun har totalt 156 elever, varav tjugotalet elever studerar vid det industritekniska programmet. I skolan finns också introduktionsprogram och inom ramen för det industritekniska programmet finns elever som studerar vid programinriktat individuellt val. Vidare har det industritekniska programmet riksintag och utbildningen i de programgemensamma ämnena anordnas på uppdrag av kommunen av ett utbildningsföretag och ett nära samarbete med lokal industri. Lärarna i de programgemensamma ämnena ingår i Pihlskolans arbetslag för yrkesprogram men har också ett eget arbetslag inom programmet.

Bakgrund och syfte

I och med reformeringen av gymnasieskolan 2011 renodlades skillnaderna mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Syftet med reformen var att bättre förbereda eleverna för kommande arbete eller vidare studier samt att öka genomströmningen i gymnasieskolan. En bättre genomströmning i gymnasieskolan är en vinst både för individen och för samhället. Genomströmningen skiljer sig mellan olika program, där avbrotten överlag är vanligare på yrkesförberedande program än på studieförberedande program. Elever som avbryter sina gymnasiestudier uppger själva att de saknar motivation för skolan, att utbildningen upplevs som meningslös och att skolan inte gett det stöd eleverna har behov av.

Elever som har avbrutit sina studier har många gånger inte upplevt att de varit delaktiga i beslut om arbetssätt och arbetsformer i skolarbetet och det som förväntats göras i skolan har inte stämt överens med vad eleverna själva velat. Enligt forskningen blir elever mer studiemotiverade när de upplever att de själva kan vara delaktiga i att utforma undervisningen och dess innehåll. Självständighet och ansvar för den enskilda eleven betonas i skollagen och i läroplanen.

Forskningen visar även att eleverna upplever det som mer motiverande och mer meningsfullt med yrkesämnena då de själva kan identifiera sig som exempelvis en blivande kock eller mekaniker och att de får arbeta med något "som är på riktigt". Yrkesämnena kan också fungera som en ingång till motivation och självförtroende även för de gymnasiegemensamma ämnena. I arbetet med yrkesämnena kan eleverna se behov av att använda kunskaper i gymnasiegemensamma ämnena. Lärande underlättas om det sker i meningsfulla sammanhang, exempelvis genom att i ämnet matematik räkna ut måtten på något som ska tillverkas.

Lärarna har en central roll i att, medvetet eller omedvetet, påverka elevernas motivation och självbild. Det är inte ovanligt att elever på yrkesprogram har erfarenheter från stödundervisning i grundskolan. För elever som har tidigare negativa erfarenheter är det extra viktigt att inte försättas i situationer där de misslyckas igen. Istället gynnas elevernas självförtroende av att de får känna att de lyckas och får bekräftelse på sin progression. Därför är det viktigt med tydlig och löpande återkoppling.

Elever på yrkesprogrammen har ofta relativt låga meritvärden från grundskolan, något som kan vara en indikation på att eleverna inte fått tillräckligt stöd eller motiverats i tillräcklig omfattning under tidigare studieår och att det därför i denna elevgrupp finns stödbehov, bristande motivation och negativa erfarenheter från tidigare studier. Skolverket har påtalat att stödsatser ofta sätts in för sent. Det konstateras att särskilt stöd främst ges i gymnasiegemensamma ämnena, men sällan i programgemensamma ämnena, vilket också bekräftas av erfarenheter från Skolinspektionens sammanhållna tillsyn av utbildningsföretag.

Kvalitetsgranskningens syfte är att granska om elever på yrkesprogram får en ändamålsenlig undervisning som stärker deras motivation att lära, för att därigenom skapa goda förutsättningar för att eleverna ska nå utbildningens mål och slutföra utbildning-

en. Elever som riskerar att inte nå kunskapsmålen utgör ett särskilt fokus i granskningen.

Frågeställningar

Möter undervisningen på yrkesprogrammen elevernas intressen, förväntningar och behov så att eleverna upplever undervisningen som meningsfull?

För att besvara den övergripande frågeställningen utgår Skolinspektionen från nedanstående underfrågor:

- Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?
- Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?
- Får eleverna kontinuerlig återkoppling för att synliggöra lärande och progression och därmed stärka tilliten till den egna förmågan?
- Får elever i behov av särskilt stöd åtgärder som är anpassade så att eleven ges goda förutsättningar att slutföra utbildningen?

Resultat

Utifrån tidigare nämnda bedömningsområden har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i undervisningen på industritekniska programmet i Philskolan och identifierat två prioriterade utvecklingsområden. Dessa beskrivs nedan.

Utvecklingsområden

Har eleverna inflytande över undervisningen och anpassas den därefter?

Examensmålen som utgångspunkt för elevernas inflytande

Enligt lärare i yrkesämnena och i de gymnasiegemensamma ämnena anknyter de i sin undervisning till målen i ämnesplanerna, det centrala innehållet och kunskapskraven. Lärarna i gymnasiegemensamma ämnen uppger dock att de inte tar upp examensmålen i sin undervisning, medan lärarna i yrkesämnena uppger att de tar upp de mål som har med industriprogrammet att göra.

Enligt eleverna förklarar lärarna målen i alla ämnen. Eleverna uppger dock att lärarna i de programgemensamma ämnena inte pratar om examensmålen i någon större utsträckning, utan mest om utbildningen och olika inriktningar inom programmet. Det finns även exempel på elever som uppger att de inte känner igen begreppet examensmål överhuvudtaget.

Lärare så väl som elever ger i intervjuer dock exempel på hur eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningen. Detta handlar exempelvis om att eleverna kan påverka hur de ska göra en uppgift, val av innehåll, arbetsformer och arbetssätt samt sätt att redovisa kunskaper på. Eleverna får även utvärdera undervisningen. Enligt eleverna varierar undervisningen också vad gäller olika läromedel och arbetssätt och lärarna är generellt bra på att lyssna på vad de har att säga och få dem att prata under lektioner.

I de flesta lektioner som Skolinspektionen har observerat har eleverna getts inflytande. Eleverna har exempelvis haft möjlighet att avgöra i vilken takt de vill arbeta med olika uppgifter, välja arbetssätt och arbetsuppgifter. Vid ett lektionstillfälle var dock elevernas inflytande mer begränsat vad gäller att välja arbetsuppgifter och arbetssätt men detta kompensades delvis av att de kunde arbeta i olika takt och att det sammantaget fanns en variation i de uppgifter som eleverna arbetade med under lektionen.

Enligt rektor har frågor om inflytande diskuterats mellan lärare i samband med diskussioner om formativ bedömning och lärare har haft uppdrag att läsa in sig på elevinflytande inför arbetslagsmöten. Rektor begär även in en arbetsplan för varje kurs av lärarna. I denna plan anges det centrala innehållet och kunskapskraven men inte examensmålen och hur elevernas inflytande ska tillgodoses.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att eleverna vid industritekniska programmet ges möjligheter till inflytande över undervisningen. Elevernas inflytande behöver dock utvecklas genom att samtliga lärare klargör examensmålen för eleverna, så att dessa mål kan bilda utgångspunkter för elevernas inflytande över undervisningen.

Placeras kunskapsinnehållet i ett för eleverna meningsfullt sammanhang för att därigenom konkretisera lärandet?

Av intervjuer med rektor, lärare och elever framgår att studiebesök på exempelvis olika industrier används i hög utsträckning för att knyta an till yrkeslivet och för att ge ett sammanhang för eleverna i deras studier. Eleverna uppger att studiebesöken är genomtänkta. För att ta tillvara det eleverna gör under sitt arbetsplatsförlagda lärande (APL) genomför lärarna besök vid arbetsplatserna och ser till att handledarna för loggbok över vad eleven gör under sin APL.

Vidare framgår av granskningen att det förekommer exempel på en samverkan mellan olika ämnen och kurser vid industritekniska programmet. Vid besöket observerar Skolinspektionen lektioner där en samverkan mellan inriktningkursen entreprenörskap och den programgemensamma kursen människan i industrin 1 pågår. Denna samverkan består enligt lärarna och eleverna i att eleverna under lektionerna undervisas i företagande och i grupp "driver" ett företag som ska sälja en produkt som sedan tillverkas inom ramen för kursen människan i industrin 1. Vid de lektioner som observerades gavs eleverna ett konkret sammanhang för innehållet och en autentisk inramning för kursen entreprenörskap, genom att en faktisk försäljning av en produkt hade gjorts och ytterligare försäljningstillfällen planerades.

Av intervjuer med lärare framgår även att det i lärarlaget har vuxit fram en samverkan mellan yrkeslärare och lärare i matematik. Denna samverkan kommer till uttryck genom att läraren i matematik har undervisning i de lokaler där undervisningen i programgemensamma ämnen sker och att matematiken kopplas till de programgemensamma ämnena. Eleverna ger också exempel på att det vid ett studiebesök har funnits kopplingar mellan programgemensamma ämnen och ämnet historia. Av Skolinspektionens granskning framgår också att det tidigare har funnits samverkan mellan programgemensamma ämnen och gymnasiegemensamma ämnen, exempelvis religion och historia och där eleverna inom ramen för yrkesämnena tillverkat kyrkor, moskéer samt

vikingabåtar i mindre modeller och på så vis knutit an till arbetsområden inom de gymnasiegemensamma ämnena.

När eleverna uppger vilka av de gymnasiegemensamma ämnena där kopplingar görs med de programgemensamma ämnena uppger de just ämnet matematik. I övriga ämnen görs det inte ofta sådana kopplingar, enligt eleverna. Enligt lärarna i gymnasiegemensamma ämnen finns det svårigheter att ta med examensmålen och att knyta an till elevernas valda inriktning i undervisningen. Svårigheten består i att eleverna vid det industritekniska programmet har lektioner i gymnasiegemensamma ämnen tillsammans med elever från två andra yrkesprogram, varför examensmålen och anknytning till elevernas valda inriktning blir försummad. Vid de observationer som Skolinspektionen genomfört har det inte heller funnits någon koppling till elevernas studieinriktning. Lärarna ger dock exempel på hur de annars kan koppla undervisningen till andra sammanhang, exempelvis genom att i samhällskunskap bjuda in externa föreläsare från bank och Kronofogden när privatekonomi behandlas.

Även om undervisningen i de flesta av de gymnasiegemensamma ämnena inte kopplas till elevernas valda studieinriktning upplever intervjuade elever de flesta kurser och ämnen som relevanta. Eleverna uppger dock att det finns undantag i detta avseende. Undantagen gäller både en kurs i ett programgemensamt ämne och en kurs i ett gymnasiegemensamt ämne. När det gäller kursen i det programgemensamma ämnet uppfattades innehållet under lektionerna som onödigt och när det gäller kursen i det gymnasiegemensamma ämnet uppger elever att de saknar motivation för det ämnet överhuvudtaget. När det gäller det sistnämnda ämnet uppger dock en elev att det fanns inslag som var relevant för en kommande yrkesroll men att det i övrigt inte fanns sådana kopplingar.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att det på industritekniska programmet i Phiskolan finns goda exempel på att kunskapsinnehållet i kurser och ämnen placeras i ett meningsfullt sammanhang för eleverna och därigenom konkretiserar lärandet. Skolinspektionen bedömer dock att arbetet med att placera kunskapsinnehållet i meningsfullt sammanhang behöver utvecklas, så att undervisningen i framförallt gymnasiegemensamma ämnen i högre grad anknyts till elevernas valda studieinriktning och examensmålen för programmet. I detta avseende kan samverkan mellan olika lärare, ämnen och kurser bli mer systematisk och innefatta fler lärare, ämnen och kurser än vad som är fallet vid besöket. Även om de intervjuade eleverna uppfattar merparten av sina ämnen som relevanta bedömer således Skolinspektionen att kvaliteten i undervisningen ytterligare skulle kunna höjas genom att i högre grad knyta an till examensmålen och elevernas valda studieinriktning. I ett sådant utvecklingsarbete ingår även att vid behov tydliggöra på vilka sätt kurser i programgemensamma ämnen är relevanta för elevernas utbildning och yrkesutgångar och därigenom skapa motivation för dessa kurser.

Metod och genomförande

Under hösten 2013 och våren 2014 granskar Skolinspektionen kvaliteten på undervisningen på gymnasieskolans yrkesprogram vid 64 skolor i landet. Av dessa skolor har 54 kommunala huvudmän och 10 fristående huvudmän.

Granskningen har avgränsats till en klass i årskurs 2 på det aktuella programmet och inriktningen. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av schema, klasslista och poängplan för den aktuella klassen samt protokoll från skolans lokala programråd. Rektorn på det granskade programmet har också besvarat en verksamhetsredogörelse. Utöver detta har en enkät genomförs med elever vid det granskade programmets årskurs 2. I samband med besöket har inspektörerna tagit del av gällande åtgärdsprogram, betygskatalog och individuella studieplaner i den aktuella klassen.

Vid besöket har lektioner i ämnena engelska, samhällskunskap, entreprenörskap och människan i industrin observerats. Elever har intervjuats både enskilt och i grupp. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats. Besöket har avslutats med en muntlig återkoppling till rektorn om de preliminära resultaten av granskningen. Rektorn har tagit del av och getts möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.